

Europa 2020

Beata Płatos

Ograniczenie do 10 proc. odsetka osób przedwcześnie kończących naukę oraz wzrost do 40 proc. odsetka osób z wyższym wykształceniem – to najważniejsze cele strategii gospodarczej Europa 2020, przyjętej przez ministrów edukacji UE w 2010 r. Jak dzisiaj wygląda realizacja najważniejszych celów edukacyjnych wynikających ze strategii? Celem artykułu jest przyjrzenie się najważniejszym typom inicjatyw podejmowanych w krajach członkowskich w trzech ostatnich latach na temat Europa 2020.

Europa 2020 jest zaplanowaną na 10 lat strategią na rzecz inteligentnej i zrównoważonej gospodarki oraz rozwoju sprzyjającego włączaniu społecznemu. Określa nadrzędny cel rozwoju Europy do roku 2020, u którego podstaw znajdują się dwa wspomniane we wstępie, mierzalne cele dotyczące edukacji i szkoleń.

Po koniec roku 2013 ukazał się raport Europejskiej Sieci Informacji o Edukacji Eurydice pt. *Edukacja i szkolenia w strategii Europa 2020. Odpowiedzi krajów członkowskich* (ang. *Education and Training in Europe 2020. Responses from the EU Member States*) na temat inicjatyw i reform edukacyjnych wynikających z założeń strategii Europa 2020 podejmowanych w 28 krajach członkowskich UE od 2011 r. Przy tworzeniu raportu wzięto pod uwagę dokumenty strategiczne oraz działania w obszarze polityki edukacyjnej wynikające z indywidualnych zaleceń dla krajów. Wykorzystano także dane zawarte w *Rocznym Sprawozdaniu Gospodarczym*, przygotowywanym w ramach tzw. semestru europejskiego (mechanizmu monitorowania realizacji strategii Europa 2020).

Zapobieganie zjawisku wczesnego kończenia nauki

Osoby wczesnie kończące naukę, czyli nieuzyskujące wykształcenia na poziomie co najmniej średnim lub zasadniczym, ze

względu na brak wymaganych kwalifikacji mają znacznie gorsze szanse na rynku pracy i są bardziej narażone na wykluczenie społeczne i biedę. Zjawisko wczesnego kończenia edukacji generuje zatem znaczne koszty społeczne i ekonomiczne. W 2012 r. średnia wysokość wskaźnika wczesnego kończenia nauki, czyli odsetka osób z wykształceniem co najwyżej gimnazjalnym, które w wieku 18-24 lat nie uczestniczyły w kształceniu lub szkoleniu, dla UE wynosiła 12,7 proc.

W pięciu krajach wysokość tego odsetka znacznie przekroczyła średnią unijną – we Włoszech i w Rumunii wyniosła 17,5 proc., natomiast w Hiszpanii, na Malcie i w Portugalii była pomiędzy 20 a 25 proc. W pozostałych krajach odnotowano wartości zbliżone do średniej UE bądź niższe. Najniższe odsetki odnotowano w Chorwacji (4,2 proc.), Słowenii (4,4 proc.), Słowacji (5,3 proc.), Czechach (5,5 proc.) i w Polsce (5,7 proc.). Dziewięć krajów (Czechy, Dania, Litwa, Łotwa, Luksemburg, Austria, Słowenia, Słowacja i Szwecja) osiągnęło już założone cele.

Rysunek 1.

Odsetek wczesnie kończących naukę w 2012 r.

Państwa członkowskie zostały zobowiązane do opracowania do roku 2012 strategii i działań mających na celu przeciwdziałanie zjawisku wczesnego kończenia nauki.

W ramach tych wysiłków wyodrębniono następujące typy działań: zapobiegawcze, w zakresie wczesnej interwencji i kompensacyjne.

Większość krajów, wśród nich nawet te, w których odnotowano niski odsetek wczesnie kończących naukę (np. w Czechach, Polsce, Słowenii i Słowacji), deklaruje, że podjęła działania w zakresie przeciwdziałania temu zjawisku. We Francji, na Węgrzech, w Austrii, na Malcie i w Zjednoczonym Królestwie (Anglii, Walii i Irlandii Północnej) reformy objęły wszystkie trzy typy działań – zapobieganie, wczesną interwencję i działania kompensacyjne, ale w większości krajów przeprowadzane reformy polegały głównie na wprowadzaniu działań zapobiegawczych. Wśród tych przedsięwzięć dominują dwa typy inicjatyw – działania upowszechniające wczesną edukację i opiekę oraz poprawiające jej jakość (np. zwiększanie liczby miejsc w placówkach, wsparcie finansowe) jak również działania skierowane do grup wymagających szczególnego wsparcia np. uczniów pochodzących z rodzin imigranckich lub romskich, którzy często mają trudności w uczeniu się i osiągają słabe wyniki.

W przypadku niemal połowy krajów EU-28 reformy zapobiegające zjawisku wczesnego kończenia nauki są związane z sektorem kształcenia zawodowego. Podejmowane inicjatywy mają na celu zmianę postrzegania kształcenia zawodowego i zwiększenie jego atrakcyjności poprzez m.in. poprawę jakości doradztwa zawodowego oraz zwiększenie elastyczności sektora (m.in. zapewnienie drożności ścieżek zawodowych). Aby to osiągnąć, w wielu krajach wzmacnia się współpracę pomiędzy pracodawcami a szkołami i wprowadza więcej możliwości uczenia się w miejscu pracy oraz modyfikuje programy nauczania. Tego typu reformy wprowadzono np. w Danii i Szwecji, gdzie w ramach procesu kształcenia zawodowego większy nacisk położono na praktyczną naukę w miejscu pracy. Dwa z krajów o najwyższym odsetku wczesnie kończących naukę (Hiszpania i Portugalia) wprowadziły możliwość wyboru ścieżek zawodowych już na poziomie gimnazjum, szczególnie z myślą o uczniach ze słabymi wynikami lub powtarzających klasę.

Stosowanie działań kompensacyjnych względem uczniów wczesnie kończących naukę okazuje się mniej powszechne w Europie. Jedynie sześć krajów (Estonia, Francja, Luksemburg, Węgry, Malta i Rumunia) sygnalizuje tworzenie lub wprowadzanie programów edukacyjnych tzw. drugiej szansy, w szczególności w zakresie kształcenia zawodowego i szkoleń. W ramach działań mających na celu przywrócenie do systemu edukacji uczniów, którzy przedwcześnie porzucili naukę,

w pięciu krajach (w Estonii, Francji, Austrii, Szwecji i Wielkiej Brytanii) zapewnią się takim osobom indywidualne wsparcie.

Zbieranie i analizowanie danych dotyczących zjawiska wczesnego kończenia nauki oraz stosowanie inicjatyw o udowodnionej skuteczności jest kluczowe dla rozwiązania tego problemu w sposób efektywny. Działania w tej dziedzinie zostały niedawno podjęte lub są w trakcie realizacji w około jednej trzeciej krajów.

Rysunek 2.

Typy działań kompensacyjnych podejmowanych w celu zapobiegania zjawisku wczesnego kończenia nauki

Zmiany w szkolnictwie wyższym

W roku 2012 odsetek osób w wieku 30–34 lat uzyskujących wykształcenie wyższe nadal wzrastał i dla całej Unii Europejskiej wynosił 35,7 proc. Największy odsetek odnotowano w Irlandii (51,1 proc.), na Cyprze (49,9 proc.), w Luksemburgu (49,6 proc.) i na Litwie (48,7 proc.), a najniższy we Włoszech (21,7 proc.), Rumunii (21,8 proc.) i na Malcie (22,4 proc.). Kilka krajów osiągnęło lub nawet przekroczyło wyznaczone (do roku 2020) krajowe cele w tym zakresie.

Rysunek 3.

Odsetek osób z wykształceniem wyższym lub równoważnym w populacji w wieku 30–34 lata

W strategii *Europa 2020* szkolnictwo wyższe zostało zidentyfikowane jako jeden z najważniejszych obszarów reform, w którego obrębie zmiany mogą się przyczynić bezpośrednio do poprawy zatrudnienia i wzrostu gospodarczego. Dlatego też kolejny kluczowy mierzalny cel strategii w obszarze edukacji zakłada zwiększenie udziału osób z wykształceniem wyższym wśród grupy w wieku 30–34 lata z 33,5 proc. w roku 2010 do co najmniej 40 proc. w 2020 r.

Wśród najważniejszych wyzwań stojących przed sektorem szkolnictwa wyższego, definiowanych przez Komisję Europejską, znalazły się: ułatwianie dostępu do szkolnictwa wyższego, zwiększanie odsetka osób kończących studia i obniżanie liczby studentów kończących studia z opóźnieniem. Priorytety te znalazły odzwierciedlenie w wielu inicjatywach krajowych.

Większość krajów informuje, że dąży do zwiększenia liczby studentów poprzez udzielanie specjalnej pomocy

osobom należącym do grup o mniejszych szansach, tworzenie alternatywnych dróg dostępu do szkolnictwa wyższego oraz reformowanie systemów wsparcia finansowego dla studentów.

Nadal stosunkowo niewielki nacisk w krajach członkowskich kładzie się na działania mające na celu poprawę wskaźnika kończenia studiów. Około połowa państw (w tym Belgia, Francja, Czechy, Dania, Niemcy, Grecja, Włochy, Węgry, Holandia, Austria i Finlandia) inwestuje w poprawę poradnictwa zawodowego lub działania sprzyjające kończeniu studiów w przewidzianych ramach czasowych.

Wzrost jakości i adekwatności programów szkolnictwa wyższego traktowany jest również w wielu krajach jako jeden z priorytetów polityk krajowych. Dwie trzecie krajów pracuje nad udoskonaleniem prawodawstwa mającego zapewnić odpowiednią jakość kształcenia oraz zwiększyć zatrudnialność absolwentów uczelni wyższych. W zakresie zapewniania jakości wyraźna jest tendencja do tworzenia pojedynczych jednostek mających zapewnić bardziej zintegrowany i przejrzysty system akredytacji odchodzący od akredytowania programów na rzecz akredytowania instytucji. W niektórych krajach (m.in. w Belgii, Francji, Holandii, Portugalii czy Słowenii) podejmuje się specjalne działania mające na celu podniesienie atrakcyjności absolwentów na rynku pracy – obejmują one między innymi tworzenie krótszych programów studiów zorientowanych na bardziej praktyczne umiejętności w branżach, w których brakuje specjalistów.

Niektóre kraje (Włochy, Węgry i Polska) informują, że ostatnio podjęły lub aktualnie wdrażają (Dania, Łotwa i Finlandia) reformy na szeroką skalę, dążące zarówno do zwiększenia odsetka osób uzyskujących wykształcenie wyższe, jak i do wzrostu jakości i adekwatności programów szkolnictwa wyższego w stosunku do potrzeb rynku pracy.

Rysunek 4.

Inicjatywy mające na celu zwiększenie odsetka osób osiągających wykształcenie wyższe

Jak na tym tle wypada Polska? Komentarz na podstawie Eurypedii

Działania w obszarze polityki edukacyjnej, które zostały wymienione w dokumencie *Europe 2020*, w Polsce zostały uwzględnione w nowych, zintegrowanych strategiach określających kluczowe obszary rozwoju kraju w perspektywie do 2020 r., w tym zwłaszcza w *Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego*, *Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego* oraz

Strategii Innowacyjności i Efektywności Gospodarki (rząd przyjął wymienione strategie w roku 2013) oraz w dodatkowym dokumencie strategicznym wynikającym ze zobowiązań w UE – *Perspektywa uczenia się przez całe życie*.

W zmniejszaniu odsetka osób wcześniej kończących naukę Polska osiągała wyniki lepsze od zakładanych na poziomie UE już od początku zeszłej dekady. Ponadto, odnotowany został postęp w zmniejszeniu tego odsetka z 7,4 proc. w roku 2001 do 5 proc. w roku 2007. Jednak zahamowanie tego postępu w następnych latach może oznaczać, że Polska zbliżyła się do trudnej do pokonania granicy poprawy. Korzystnie na zmniejszanie tego odsetka w Polsce wpływa przede wszystkim wysoki procent osób uzyskujących wykształcenie na poziomie co najmniej średnim lub zasadniczym (szkoły ponadgimnazjalnej). Tendencja ta może być wzmocniona przez bardziej elastyczne podejście do nauczania w szkołach na bazie reformy programowej kształcenia ogólnego wdrażanej od września 2009 r. uzupełnionej przez reformę kształcenia zawodowego wdrażaną od września 2012 r.

W upowszechnieniu wykształcenia wyższego wśród osób w wieku 30-34 lat Polska osiągnęła w latach 2010 i 2011 wynik przewyższający średnią w UE. Ponadto, tempo tego upowszechnienia w ostatniej dekadzie należy do najwyższych w UE. Do dalszej poprawy w tym zakresie może przyczynić się reforma kształcenia wyższego.

Podsumowanie

Oprócz przeglądu inicjatyw w ramach dwóch powyższych celów pozostałe rozdziały raportu Eurydice *Edukacja i szkolenia w strategii Europa 2020. Odpowiedzi krajów członkowskich* podejmują szczegółowo temat kształcenia zawodowego i zatrudnienia młodzieży oraz uczenia się dorosłych.

Raport zawiera dodatkowo odrębną część ze wszystkimi dostępnymi przykładami działań podejmowanych w poszczególnych krajach na rzecz realizacji celów strategii *Europa 2020*. Można tam znaleźć między innymi przykłady inicjatyw podjętych w Polsce: krótki opis nowych jakościowych instrumentów stosowanych w finansowaniu szkolnictwa wyższego czy też wzmiankę o projekcie *Twoja kariera – twój wybór*.

Beata Płatos

Absolwentka filologii angielskiej UW. Od 2008 r. pracuje w Krajowym Biurze Europejskiej Sieci Informacji o Edukacji – Eurydice w FRSE. Zajmuje się analizą zagadnień z dziedziny europejskiej edukacji i terminologii edukacyjnej.